

חינוך לחיים

חנוכה

"לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים"

מדוע לא תקנו את ההלל והודאה כבר לאותה שנה? מדוע המתינו לשנה אחרת?

ידוע שאי אפשר היה לקבוע תיכף ומיד באותה שנה שהימים הללו ראויים אכן להיקבע כימי הלל מפני שהיה צריך להמתין ולראות איך הנס ישפיע על כלל ישראל ומהו הרושם שהניצחון על מלכות יון ישאיר עליהם כי אם ח"ו זה היה גורם ל"כוחי ועוצם ידי" היו מפקיעים את הימים הללו מהיותם ימים המיוחדים להלל והודאה... מבחן התוצאה העגום היה שולל מהימים הללו את תוכנם הפנימי, על כן היה צריך להתאזר בסבלנות במשך שנה תמימה כדי לראות ולהיווכח איך הנס והניצחון ישפיעו על הליכות עולמם של הכלל ישראל. ורק אחרי שנה שהוברר שהתחזקו באמונה והתקרבו אל בוראם הוכח שזמן זה ראוי להיות חג ומועד.

מסקנה – תוצאות אמת אינם ניכרים על פני השטח תיכף ומיד!! יש צורך להתאזר בסבלנות ולבחון את התוצאה בטווח של זמן יותר משמעותי – על כן "לשנה אחרת קבעום"

זה בעצם הויכוח בין עשוי ליעקב בפר' וישלח. עשוי אומר ליעקב "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" דהינו שיעקב ימהר הילוכו להתאימה לעשוי, ע"מ שימהר את צעירי הצאן והילדים הרכים ללכת במרוצה יותר מכפי כוחם, כי רוצה תוצאות מידיות, כאן ועכשיו!! אין סבלנות!! ויעקב עמד כנגדו בכל העוז וענה באריכות "אדוני יודע כי הילדים רכים... ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן... ואני אתנהלה לאישי לרגל הילדים" שלמען הילדים צריך להתנהל לפי כוחם בסבלנות ואיטיות.

חנוכה מלשון חינוך ואכן זה בא ללמדנו שבמלאכת החינוך צריכים להתאזר בסבלנות!!! הרושם של החינוך נקלט אומנם מיד אבל הרבה פעמים לוקח זמן רב עד שרואים את התוצאות בשטח בבחינת "לשנה אחרת..." אל יפול לב המחנך- ההורה כאשר נדמה לו שחינוכו היה לשווא. אין זה נכון!!! לכל חינוך יש את ההשפעה שלו, ויש את הזמן אשר בו הוא נהיה ניכר. סבלנות!!! שתלמיד טען שאינו מצליח בלימודו השיב לו הסטייפלר: תלמידים צעירים טועים הרבה בדמיונם, בחושבם שאינם מצליחים ואינם עולים כי ההצלחה לעליה אמיתית אינה ניכרת לעין התלמיד, כל דף גמרא שלומד ומבין היא הצלחה!! כל תוספות שהבין היא הצלחה!! וכך לאט לאט גודל לגדול הדור... אותו דבר לגבי המלמד – הצלחה עם כל תלמיד אינה ניכרת על פי רוב מיד, ולא לאחר שבוע, ולא לאחר חודש, יש לפעמים שאין ההצלחה ניכרת עד עבור שנים מרובות. וזה מונח ביסוד התקנה חנוכה - חינוך שרק במרחק של שנה תמימה אפשר היה להתרשם שאכן יצאו כלל ישראל נשכרים מן נס הניצחון שהביא לחיזוק באמונה.

חובת קיום המצות, דאורייתא ודרבנן, מתחילות 'בכל תוקף': נער בר-מצוה מחויב מיד בליל י"ג שנים בכל ה'תרי"ג', בדיוק כמו איש שיבה. ביום א' דסוכות נוטלים 'סט' שלם של ד' מינים – ואין מי שביום הראשון יקח לולב בלבד, בשני גם אתרוג, ובהדרגה יוסיף בדי הדס וערבה. מתחילים מיד בשלימות. יוצא-מן-הכלל: מצוות נר חנוכה. המנהג רווח בבית הלל 'בליל ראשון מדליק אחד, ומכאן ואילך מוסיף והולך'. וזאת כי חנוכה מסמלת 'חינוך'! ללמדנו בא, שבחינוך מתחילים במועט, ובהדרגה איטית צעד אחר צעד, ורק כך תהא שלהבת הנשמה עולה מאליה.

כידוע הגמ' בבא בתרא ח: אומרת שהפס' בדניאל 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' מתייחס למלמדי תינוקות והרבה פירושים לכך. לדברינו אפשר להסביר שבכוכבים יש מושג של "שנות דור" דהינו שאור המפציע מכוכב אינו מאיר תיכף ומיד על פני כדור הארץ אלא שהמרחק גורם לאור להתעכב מלהיראות בדרכו אל כדור הארץ – זהו מרחק "שנות דור". ה"אור" של הכוכב בוודאי שכבר יצא אלא שלוקח זמן עד שרואים אותו על פני כדור הארץ. כמו כן צריך המחנך לדעת, שאין שום "אור" בחינוך שאינו משפיע או שאינו עושה רושם, אבל לפעמים לוקח זמן רב עד אשר רישומו ניכר. אין שום מעשה חינוך שחוזר ריקם!!! רק כמו בכוכבים, לוקח זמן עד אשר רישומו של החינוך מאיר ובא!!

"סבלנות" – היא המידה הנדרשת מן המחנך – ההורה - התלמיד כדי שלא יפול ברוחו, ובסופו של דבר עוד יהיה שבע נחת מכל עמלו.

ידוע כשהציע הרב כהנמן לר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל את תפקיד המשגיח שאלו: תוך כמה זמן לדעתך יהיה ניכר על פני הישיבה הרושם שלך? הרהר המשגיח וענה: "תוך עשר שנים..." ונהנה הרב כהנמן מתשובתו...

ימי החנוכה, יו"ט שבוקע ומבליח באורו מתוך החשכה, נתונים בין שתי פרשיות: וישב ומקץ. שתי פרשות הללו מסתיימים ברגע רע! 'נעצרים' כביכול בעומק האפלה! פר' וישב מסתיימת ב'אוש, וַיֵּשְׁבֵהוּ כָּל־הוּא! יוסף שכוח במאסר. גם פר' מקץ חותמת בנקודת שפל, האחים מושבים עם בנימין 'הגבב', מושפלים וכנועים... אך מתוך שיא החושך בקע אור! כך סידר הקב"ה בעולמו. ונשים לב: לא תמיד רואים מיד את ניצוץ הישועה, לומדים להמתין 'שבוע שלם' עד למהפך...

וזה דבר שחסר בימינו – הקידמה שהביאה לעולם את המיקרוגל ודומיו גרמה לזריית אבק על המושג סבלנות, הכל צריך להיות בשיא המהירות, כאן ועכשיו, ואם לא האדם נהיה קצר רוח... וכמובן שזה משפיע על מלאכת החינוך. כי גם רוצים לראות תוצאות כאן ועכשיו.. אך אנו צריכים לזכור שחינוך הוא "תהליך" וזה דבר שמתרחש באיטיות ולאורך זמן. ונזכור תמיד!!

יסוד החינוך – להתאזר בסבלנות

"לשנה אחרת קבעום ועשאום"

'מוסיף והולך'

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת מקץ

"אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו"

לכא' למה הם האשימו את עצמם, והרי כתוב בחז"ל שהם דנו והושיבו בית דין ופסקו שזה מגיע לו, ולמה הם אומרים עכשיו שהם אשמים?

וההסבר הוא שכאשר הקב"ה רצה לברוא את העולם במידת הדין, וראה שאין העולם יכול להתקיים, שיתף את מידת הרחמים עם מידת הדין, וכמו כן השבטים עשו חשבון, שאומנם לפי הדין זה היה מגיע לו, אבל הם היו צריכים לשתף גם את מידת הרחמים, כאשר הם ראו שהוא כל כך מתחנן אליהם, והיה צריך להיפתח לבם לרחם עליו, ועל זה שהם לא ריחמו עליו, מגיע להם העונש, וזה מה שהכתוב מוסיף "בהתחננו אלינו ולא שמענו"

כך גם בעניין החינוך. גם אם מגיע לילד לפעמים עונש, צריכים להענישו, אך אנחנו צריכים לזכור שבסך הכל הוא ילד, ולראות אותו כאלו הוא מתחנן על נפשו שלא נעניש אותו ונפגע ונשפיל אותו, אלא אפשר גם בדרך אחרת, להסביר ברחמנות עם חום ואהבה והמחנך יהא עם לב רחום והרבה סבלנות, וסוף הדברים להיקלט!!! וכדברי הגמ' בברכות ז' שעדיף פעם אחת שהילד מגיע לידי הבנה מעצמו, מאשר להכותו מאה פעמים. כאשר מדברים לילד אע"פ שלא נראה שהוא קולט ומקבל, אבל בסופו של דבר המילים חודרות ומשפיעות ומצליחות לעשות את הרושם הדרוש, אפילו אם צריך לחזור עליהן שוב ושוב, והרבה פעמים ע"י ויתור אפשר להשיג תוצאות הרבה יותר טובות.

וזה יסוד דברי המחנך הדגול בעל "חובת התלמידים" – "ואף אם יראו בהם נערים אשר לפי הכרתם מרי נפש הם ומידות רעות להם, ידעו שזה טבע גרעיני הנשמות ובסר המלאכים... אין מידה וטבע רעה בהחלט בילד מישראל... אסור לאדם לומר על ילדים שהם אינם טובים. כל ילד הוא חלק א-לק ממעל, כל ילד הוא צלם אלוקים. אם אדם יבוא ויאמר על ילד שהוא אינו טוב, הרי זה כאילו ששמע על פרי מסוים שהוא מאוד טוב והלך וקטף את הפרי בהיותו בוסר, אכל אותו עם הקליפות והחרצנים, ואמר כי הפרי כלל איננו טוב. וכל זאת מדוע?? אך ורק משום שקטפו שלא בזמנו ולא אכלו בצורה הראויה. לפני קטיפת הפרי ואכילתו יש צורך לחכות שיצמח ויגדל, יש לטפח אותו כראוי, להשקותו ולדשנו ורק אז יוכל לראות פירות טובים ומוצלחים.

וממשיך ואומר "האם באמת רק בהם לבד האשם? ולמה זה נרמה את עצמנו בתירוצים של הבל לאמר: רוצים אנו למסור להם, ורק הם אשמים, מתוך אשר מאנו לקבל... ואם כן, אנחנו דור הגדול מהם, דור המחנך אותם, אשר עלינו החוב למסור להם את קדושת ה' תורתו ועבודתו. אין אנחנו יכולים לומר במנוחת הנפש "ידינו לא שפכו את הדם הזה של נשמות ישראל לבאר שחת" הרי אנו רואים שיהודה כעס מאוד על יוסף, על כל העלילה שהעליל עליהם וכבר התכונן למלחמה, אבל קודם כל ניגש ואמר "ידבר נא עבדיך" ע"י דיבור אפשר לחסוך מלחמות ולמנוע הרוגים... משני הצדדים. ונחשוב מה היו התוצאות אם יהודה לא היה מדבר קודם...

ולכן גם כאשר לפעמים כועסים על הילד, במקום להתפרץ עליו בצעקות וכד' שלא טוב לשני הצדדים כדברי הגמ' בקידושין "רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא" עדיף תמיד לדבר ולהסביר שוב ושוב ולברר את העניין עם הילד שהרי "להוכיח" זה מלשון ברור... כמו שראינו בפ' חיי שרה ברש"י על הפס' "היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדוני" – "בירר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא ברור הדבר"

ונזכור תמיד את דברי בעל "חובת התלמידים" – כל דור ודור בישראל, טבעת בשלשלת היוחסין שלנו הוא, שראשה קשורה באברהם אבינו וסופה במשיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו. כל דור מקבל אמונה תורה ויראה מן הדור שקדמו, ועובד בהן את ה', ומוסרה לדור שאחריו, ולמען אשר יצווה את בניו זה עיקר קיומנו"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com